

MINISTERUL EDUCAȚIEI
UNIVERSITATEA "VALAHIA" DIN TÂRGOVIȘTE
IOSUD – ȘCOALA DOCTORALĂ DE ȘTIINȚE ECONOMICE ȘI
UMANISTE
DOMENIUL FUNDAMENTAL ȘTIINȚE UMANISTE
DOMENIUL ISTORIE

TEZĂ DE DOCTORAT

CONDUCĂTOR DE DOCTORAT,

Prof. univ. dr. habil. Silviu-Marian MILOIU

Doctorand,

Mioara NIȚU (Burlușanu)

TÂRGOVIȘTE

2022

MINISTERUL EDUCAȚIEI
UNIVERSITATEA "VALAHIA" DIN TÂRGOVIȘTE
IOSUD – ȘCOALA DOCTORALĂ DE ȘTIINȚE ECONOMICE ȘI
UMANISTE
DOMENIUL FUNDAMENTAL ȘTIINȚE UMANISTE
DOMENIUL ISTORIE

ETNIILE MINORITARE DIN PITEȘTI ÎN SECOLUL AL XIX-LEA

CONDUCĂTOR DE DOCTORAT,
Prof. univ. dr. habil. Silviu MILOIU

Doctorand,
Mioara NIȚU (Burlușanu)

TÂRGOVIȘTE
2022

CUPRINS

GLOSAR	7
Lista de abrevieri	11
Lista tabelelor	12
Lista anexelor	15
INTRODUCERE	17
1. Problematika cercetării	17
2. Teorie și metode de cercetare	21
3. Cercetări anterioare	28
4. Sursele documentare	32
5. Structura studiului	35
CAPITOLUL I.	38
DIVERSITATE ETNICĂ ȘI CONFESIONALĂ ÎN PITEȘTIUL SECOLULUI AL XIX-LEA: ARMENI, EVREI, GERMANI, MAGHIARI	38
I.1. Etnia armeană	38
I.1.1. Primii armeni în Pitești	45
I.1.2. Atestarea documentară a armenilor în Pitești	47
I.1.3. Biserica gregoriană	53
I.1.4. Școala în rândul etnicilor armeni	66
Concluzii	67
I.2. Etnia evreiască (israeliană)	68
I.2.1. Pătrunderea evreilor în Țările Române	72
I.2.2. Primii evrei în Pitești	74
I.2.2.1. Catagrafia din anul 1834	76
I.2.2.2. Catagrafia din anul 1836	79
I.2.2.3. Catagrafia din anul 1838	82
I.2.2.4. Evoluția comunității israelite din Pitești, conform Condiții patentarilor din anul 1860	85
I.2.3. Sinagoga din Pitești	89
I.2.4. Epitropia	91

I.2.5. Școala israelită	96
Concluzii	102
I.3. Etnia germană	103
I.3.1. Colonizarea sașilor la sud de Carpați	103
I.3.2. Prezența minoritarilor germani în Pitești	108
I.3.3. Biserica evanghelică luterană	116
I.3.4. Școala luterană	119
Concluzii	125
I.4. Etnia maghiară (ungară)	126
I.4.1. Maghiarii în Pitești	132
I.4.2. Biserica ungară - reformată (calvină)	139
I.4.3. Școala ungară	146
Concluzii	152
CAPITOLUL AL II-LEA	154
MINORITARI ETNICI DE CONFESIUNE ORTODOXĂ ÎN PITEȘTIUL	
SECOLULUI AL XIX-LEA: BULGARI ȘI GRECI	154
II.1. Bulgarii băjenari	154
II.1.1. Etnicii bulgari din Pitești în catagrafiile din anii 1811 și 1820	156
II.1.2. Evidența băjenarilor, de orice etnie, aflați în oraș între anii 1833 și 1834	166
II.1.3. Etnicii bulgari în catagrafia din anul 1838	183
II.1.4. Evidența etnicilor patentari din Pitești din anul 1860	186
II.1.5. Etniile din Pitești și ocupațiile lor menționate în recensământul din aprilie 1890	187
II.1.6. Biserica și școala în rândul etniei bulgare din Pitești	189
Concluzii	190
II.2. Minoritatea etnică greacă	191
II.2.1. Etnici greci în țările române	198
II.2.2. Primii greci în Pitești	198
II.2.3. Catagrafia etnicilor greci din anul 1838, pe culori	200
II.2.4. Condica patentarilor greci din Pitești realizată în anul 1860	204
II.2.5. Listele electorale cu etnicii greci, pentru cele 3 colegii, întocmite de Primărie în anul 1879	209
II.2.6. Biserica în rândul etnicilor greci	213

II.2.7. Școala și etnicii greci	215
II.2.8. Donații către obștea orașului Pitești	218
Concluzii	223
CAPITOLUL AL III-LEA	225
DE LA DEZROBIRE LA INTEGRARE: MINORITATEA ETNICĂ ROMĂ/ RROMĂ (ȚIGANĂ) DIN PITEȘTI	225
III.1. Migrarea romilor	225
III.2. Două etnonime: romi sau țigani – istoria acestei neînțelegeri	227
III.3. Primele modificări legislative în statutul romilor	230
III.4. Categori de romi	231
III.4.1. Robii domnești (ai statului)	232
III.4.2. Robii boierești (ai particularilor)	233
III.4.3. Robii mănăstirești (ai mănăstirilor, ai mitropoliei, ai episcopilor, ai bisericilor)	234
III.4.4. Netoții	234
III.5. Așezarea romilor în Pitești	238
III.6. Dezrobirea romilor	260
III.6.1. Eliberarea sclavilor statului din Țara Românească în anul 1843 ...	261
III.6.2. Eliberarea sclavilor bisericii din Țara Românească în anul 1847	262
III.6.3. Desființarea robiei țiganilor particulari	264
Concluzii	267
CAPITOLUL AL IV-LEA	269
RELAȚIILE DINTRE ETNIILE PITEȘTENE CU OFICIALITĂȚILE	269
IV.1. Relațiile dintre etnicii din Pitești	270
IV.2. Recunoștința Primăriei orașului față de donatori	271
IV.3. Relațiile etnicilor cu autoritățile locale	272
IV.4. Biserica Catolică „Sf. Petru și Pavel”. Rod al colaborării între minoritarii etnici ai comunității	290
IV.4.1. Scurt istoric al comunităților catolice de la sud de Carpați	290
IV.4.2. Comunitatea catolică din Pitești	297
IV.4.3. Construirea bisericii catolice	301
IV.4.4. Cimitirul comunității catolice	305
IV.4.5. Școala catolică	308

Concluzii	310
CONCLUZII	312
BIBLIOGRAFIE	326
Etniile minoritare din Pitești în secolul al XIX-lea: proiect de expoziție temporară la Muzeul Județean Argeș	342
Anexe	391

- Rezumat -

În lucrarea monografică cu titlul „Etniile minoritare din Pitești în secolul al XIX-lea” vom evidenția importanța și ponderea acestor etnii în orașul argeșean, unul dintre cele mai importante de la sud de Carpați. Am acordat o atenție deosebită tuturor minorităților etnice din Pitești, fiecare fiind parte a unei structuri sociale care așează minoritarii într-o anumită nișă, care îi ajută să se diferențieze de grupul majoritar în privința etnicității, culturii și modului de viață specific. Analiza acestor particularități ale minorităților argeșene atât în ceea ce privește mecanismele de menținere a identității, cât și relațiile cu majoritatea sau cu alte minorități este absolut necesară pentru înțelegerea identităților etnice și a evoluției fenomenului în plan național.

În cazul fiecăreia dintre etniile analizate, am optat pentru o identificare a începutului prezenței acelei comunități la Pitești, ceea ce uneori coboară înaintea anului 1801, punând accent pe rolul acelei minorități în sec. al XIX-lea. După cum se va constata, această opțiune este bine motivată prin aceea că ne ajută să înțelegem care au fost motivele emigrării și oferă o mai bună înțelegere a cadrului general în care s-a desfășurat acest fenomen complex, prezent în întreg spațiul românesc.

Am optat pentru acest subiect de cercetare dat fiind că problematica minorităților etnice din Pitești în perioada de referință rămâne încă un subiect istoriografic aproape inedit. Această temă, a etniilor din Pitești, s-a aflat mai puțin în atenția cercetătorilor și de aceea lucrări de referință sunt puține. Nu ne-am limitat la analize istorice și demografice ale etniilor minoritare, în forma lor clasică, ci am încercat să evidențiem raporturile etniilor minoritare cu populația majoritară, modul în care se stabileau conexiunile sociale. Ne-am propus să examinăm, pe baza documentelor studiate, integrarea etnicilor minoritari în comunitatea majoritară, dinamica lor demografică, înființarea de instituții menite să le mențină și să le pună în valoare identitatea, precum bisericile și școlile și, nu în ultimul rând, influențele pe care le-au exercitat asupra urbei.

Am avut în vedere viața comunităților etnice și a bisericile lor confesionale, dar și problematica învățământului primar confesional, aparținând fiecărei etnii piteștene în intervalul cronologic stabilit. A fost evidențiată prezența minorităților etnice în urbe și influențele lor materiale, spiritualitate și culturale exprimate prin numeroase lăcașuri de cult, școli și valori specifice.

Scopul nostru a fost, aşadar, acela de a reconstitui o imagine cât mai veridică a vieţii şi a evoluţiei “triadei” comunitate, biserică şi şcoală în această zonă de ţară, în segmentul de timp ales, evidenţiind şi preocuparea comunităţilor minoritare care au trăit în această arie geografică, alături de populaţia românească, unde şi-au ridicat propriile instituţii.

Având în vedere caracterul inedit al cercetării, o metodă pe care am folosit-o a fost analiza critică şi atentă a izvoarelor istorice utilizate în întreaga lucrare. Utilizarea acestei metode a avut o serie de dificultăţi, din cauza faptului că unele documentele sunt scrise în limba română, cu slove chirilice, deseori indescifrabile. Referindu-ne la tema studiată, un exemplu îl constituie întocmirea catagrafiilor (1811, 1820, 1838) din dispoziţia autorităţilor centrale, în colaborare cu cele ruseşti, scopul fiind unul fiscal. Urmările emiterii acestor documente au fost esenţiale pentru administraţia locală, deoarece un număr mare de locuitori au fost trecuţi în rândul celor care plăteau patentă sau capitaţie, după caz.

O altă metodă de cercetate folosită a fost metoda comparativă. Catagrafiile întocmite, la intervale de timp diferite au fost comparate pentru a ne ajuta să identificăm etnicii şi să aflăm cât mai multe informaţii despre fiecare familie în parte. De asemenea, am avut în vedere stabilirea numărului etnicilor minoritari şi implicaţiile acestora în cadrul societăţii civile, precum şi ţările de unde aceştia provin, acest lucru fiind greu de precizat, deoarece nu este consemnat în documente.

Analiza catagrafiilor a reprezentat un demers destul de laborios, întrucât în Catagrafiile din anii 1811 şi 1820 nu este precizată etnia negustorilor, deşi, pentru o parte dintre aceştia, ea se poate stabili după numele de botez (familie) şi mai ales după localitatea de provenienţă care însoţeşte numele multor negustori, inclusiv ale celor veniţi de la sudul Dunării.

Atunci când vorbim despre viaţa socială a etniilor trebuie să menţionăm faptul că aceasta nu a fost întotdeauna stabilă şi liniştită, existând şi factori care au tensionat relaţiile interetnice. Unul dintre aceşti factori este reprezentat de stereotipuri. Aşa după cum afirmă filozoful lituanian Leonidas Donskis, stereotipurile sunt „generalizări cvasi-empirice, care apar spontan şi care, odată stabilite în minţile noastre, sunt aproape imposibil de schimbat în lumina experienţelor ulterioare”, care de foarte multe sunt inofensive, dar când acestea conduc către polarizare pot consecinţe nocive asupra raporturilor dintre majoritate şi minoritate¹.

---

¹ Pe larg, la Leonidas Donskis, *Forme ale urii: imaginaţia bântuită a filozofiei şi literaturii moderne*, Editura Cetatea de Scaun, Târgovişte, 2013.

Din punct de vedere structural lucrarea își propune patru direcții mari de cercetare. Piteștiul fiind un oraș multiethnic, în care locuiau diverse etnii, mai mult sau mai puțin numeroase, am ales să studiem doar acele etnii care au constituit în oraș adevărate comunități etnice. Acestea au fost cele care și-au pus amprenta asupra orașului prin faptul că și-au înființat biserici, școli, instituții de conducere, asociații profesionale și culturale și s-au implicat activ în viața politică și socială, donând comunității argeșene diverse bunuri, clădiri sau sume de bani.

Cele șapte comunități etnice studiate nu au fost grupate întâmplător, ci în funcție de anumite rațiuni care le deosebesc sau le aseamănă. Astfel, în prima parte, etniile au fost grupate în funcție de diversitatea etnică și confesională, iar în partea a doua, în funcție de diversitatea etnică, având însă în comun aceeași confesiune cu cea a majorității etnice: ortodoxia. A treia direcție tratează individual o etnie diferită față de celelalte prin statutul și parcursul în istorie, aceasta fiind totodată lipsită de o expresie statală proprie. În ultima parte am încercat să scoatem în evidență atât relațiile dintre etniile piteștene cu oficialitățile, cât și cele interetnice. În continuare, prezentăm pe larg modul de organizare a celor patru capitole.

Prima direcție de cercetare, intitulată *Diversitate etnică și confesională în Piteștiul secolului al XIX-lea: armeni, evrei, germani, maghiari*, este legată de etniile minoritare existente în Pitești, ce aveau confesiuni diferite: armeană, israelită, calvină și luterană. Acest prim capitol este structurat, la rândul lui, în patru subcapitole, fiecare subcapitol reprezentând câte o etnie: armeană, evreiască, germană și ungară. În capitol este prezentat contextul și cauzele migrației acestor etnii, în intervalul temporal menționat, cu accent deosebit asupra vieții confesionale, sociale și culturale. Nici latura educațională nu a fost neglijată, în acest sens apelând la o serie de surse care au scos în evidență școlile comunităților înființate prin grija bisericilor fiecărei etnii. Tot la acest capitol, evidențiem anumite personalități din rândul etniilor minoritare care au marcat sub toate aspectele viața urbei piteștene.

Ocupându-se cu negoțul, armenii din Pitești s-au aflat într-o continuă mișcare, iar numărul celor stabiliți definitiv în oraș a variat de la o perioadă la alta. Astfel, dacă în anul 1880 erau 34 de familii, în 1887 au fost înregistrați 14 capi de familie. Numărul acestora a crescut în anul 1892 la 32 de familii. Ponderea lor a crescut și mai mult la începutul secolului al XX-lea când au fost recenzați 45 capi de familie.

Numărul mic al armenilor care locuiau în Pitești se datora faptului că nu aveau o biserică a lor în oraș, fiind nevoiți să se deplaseze la București pentru evenimentele religioase, indiferent dacă acestea erau căsătorii, botezuri sau înmormântări. După ce au primit dezlegare pentru a-și construi biserică în Pitești (1857) și după zidirea lăcașului de rugăciune (1858)

numărul armenilor care s-au stabilit definitiv în oraș a crescut. Mărturie în acest sens stau listele electorale din anul 1882 cu alegătorii din Pitești, între ei aflându-se și armeni cu drept de vot, pe care îi menționăm în lucrare.

Biserica apostolică armenească «Sf. Garabet» a fost edificată la jumătatea secolului al XIX-lea, atunci când etnia armeană din Pitești a ajuns la o prezență apreciabilă în rândul locuitorilor urbei. Tradiția orală consemnează faptul că însuși domnitorul Țării Românești, Barbu Știrbei (1849-1853) ar fi solicitat atunci primarului din Pitești „să așeze, în numele său, prima piatră de fundament”².

O altă etnie care și-a adus contribuția la constituirea profilului multicultural al spațiului argeșean, și implicit al celui românesc, a fost cea evreiască. La început cei mai mulți evrei erau nestatornici în oraș, ceea ce a determinat Departamentul din Lăuntru să dea constant ordine oficialităților locale să întocmească catagrafii în care să se precizeze cât mai multe informații despre fiecare în parte. Unele catagrafii sunt incomplete deoarece au fost întocmite pe baza propriilor declarații și uneori lipsesc informații esențiale pentru a reconstitui pe deplin situația comunității evreiești. Altele sunt destul de cuprinzătoare și ne-au ajutat nu numai să-i identificăm, dar să aflăm și amănunte despre ei, date pe care le-am inserat în lucrare.

Piteștiul, aflat la intersecția unor pe drumurile comerciale importante, a beneficiat de intensul comerț exercitat de către germani. Totuși, documente care să ateste prezența acestora în Pitești sunt târzii. Catagrafia din anul 1838 menționează 15 persoane care se îndeletniceau cu diferite meserii: curelar, tâmplar, tinichigiu, croitor, pălărier, toți sudiiți. Deși a existat o diversitate confesională și în rândul etnicilor germani, unii erau catolici, alții luterani și chiar reformați calvini, acest fapt nu a împiedicat comunitatea luterană să-și clădească un lăcaș de rugăciune în oraș. Pentru aceasta, comunitatea evanghelică reformată a întreprins toate acțiunile pe lângă oficialitățile administrative și religioase, obținând aprobare în anul 1863.

Privilegiile acordate de unii domni ai Țării Românești au atras, cum era și firesc, locuitori străini veniți din altă părți, printre care și pe unguri. Din materialele studiate, mai exact cataografiile din anii 1811, 1820, și 1836, nu reiese că ungurii erau locuitori ai orașului la datele menționate. Abia mai târziu, în catagrafia din 1838 apar primii unguri în oraș: un plugar cu soția sa, care locuiau cu chirie, și doi tineri, menționați ca slugi. Cu timpul, numărul celor așezați temporar în oraș a crescut, dar neavând lăcaș de închinăciune, de rit catolic sau reformat, s-au adresat Mitropoliei Țării Românești pentru a li se permită să clădească o

---

² Grigore Constantinescu, *Pitești – Ansamblul Medieval Modern*, <https://en.calameo.com/read/00121817145c11bdc71c3>, accesat la 13 decembrie 2020.

biserică sau o școală. Ca și în cazul etniei germane, și preotul bisericii reformate calvine a fost însărcinat cu „ținerea” unei școli, unde copiii urmau să primească educație morală și socială.

O a doua direcție a cercetării, denumită *Minoritari etnici de confesiune ortodoxă în Piteștiul secolului al XIX-lea: bulgari și greci*, a fost structurată și ea în două subcapitole. Fiecare etnie a fost detaliată în câte un subcapitol cu evidențierea particularităților fiecăreia: bulgarii băjenari și etnia greacă. Aceste două etnii au fost grupate în acest al doilea capitol deoarece, dincolo de diferențele lingvistice, culturale și de zonele de proveniență, au în comun un aspect esențial al vieții lor, confesiunea ortodoxă.

Cei mai mulți sud-dunăreni au trecut în Principate în urma războaielor austro-ruse-turce la care, unii dintre ei, au participat ca voluntari de partea rușilor. De teama răzbunării turcilor, voluntarii bulgari și sârbi nu s-au mai întors în locurile de origine. Analiza catagrafiilor relevă o creștere constantă a numărului băjenarilor bulgari, în condițiile în care situația lor devine tot mai precară, ca urmare a războaielor menționate. Prezența lor în orașul Pitești este menționată în două catagrafii, întocmite în anii 1811 și 1820, realizate de către autoritățile militare ruse în colaborare cu cele locale, din motive fiscale.

O altă minoritate etnică nevoită să fugă de represiunile venite din partea turcilor a fost cea greacă. Minoritatea greacă s-a integrat foarte bine în societatea piteșteană, unii membrii remarcându-se prin generozitate pentru binele general. De remarcat sunt acțiunile unor reprezentanți de seamă ai acestei minorități care au rămas în memoria locală colectivă: Ioan Mavrodolu, Paraschiva Ștefu Nicolau, Theodor Naum, Ion Nicolopol, Maria I. Dimitriu Teiuleanu și Dumitru N. Caramitru.

Al treilea capitol, intitulat *De la dezrobire la integrare: minoritatea etnică romă/rromă (țigăna) din Pitești*, este rezervat exclusiv romilor, deoarece aceștia au avut un statut aparte: originile lor nu sunt pe deplin cunoscute, în acest sens istoricii având păreri împărțite; a fost singura etnie care a avut statutul de robi (similar sclaviei), făcând parte din categoria celor marginali, excluși. Din acest capitolul structurat, la rândul său, în șase subcapitole, se desprinde faptul că în primii ani ai secolului al XIX-lea au avut loc dezbateri legate de problema robiei romilor care au dus, în timp, la modificări legislative însemnate. Acestea au schimbat societatea românească făcând, astfel, posibilă abolirea acestui statut asimilat sclaviei. Din acest studiu reiese clar că romii au fost de la început o populație aservită, condiția lor socială a fost aceea de robi, ei fiind împărțiți în funcție de apartenența la stăpânii lor în: robi domnești, boierești și mănăstirești.

A patra problematică, pe care am avut-o în vedere, a generat un studiu al relațiilor interetnice la nivelul local, unde se remarcă implicarea minorităților etnice în viața economică,

socială și culturală a Piteștiului. În acest capitol, intitulat *Relațiile dintre etniile piteștene cu oficialitățile*, aducem o lumină asupra relațiilor interetnice, analizând buna conviețuire între etnici, dar și relațiile etnicilor cu administrația locală. Capitolul, structurat în patru subcapitole, a atins și el latura confesională, mai ales că biserica catolică reprezintă rodul bunelor relații a numeroaselor etnii de religie catolică.

Punere în valoare a informației prezentate în cadrul acestui studiu este esențială. În acest sens, ne-am propus, ca modalitate de diseminare a informației, realizarea unei expoziții temporare desfășurată la Muzeul Județean Argeș, în parteneriat cu Universitatea „Valahia” din Târgoviște. Astfel, expoziția va avea o tematică strict legată de etniile din Pitești, oferindu-ne o imagine referitoare la modul în care subiectul este perceput, în primul rând, de comunitatea orașului. Această expoziție reprezintă și o modalitate de valorificare a cercetării pentru publicul larg.

În cadrul lucrării de față am încercat să analizăm istoria comunităților minoritare din Pitești, un oraș dinamic al acestei perioade, precum și relațiile care s-au stabilit la nivel local între diferitele etnii care au conviețuit în oraș, evidențiind capacitatea fiecăreia dintre acestea de a-și păstra unicitatea în raport cu celelalte, într-un interval cronologic ce se încadrează în secolul al XIX-lea. Lucrarea reprezintă o încercare de a prezenta aspecte ale istoriei locale încă necercetate, mai ales că minoritățile etnice studiate au constituit adevărate comunități ale căror amprente sunt și astăzi vizibile în oraș. Scopul nostru a fost acela de a umple un gol în istoriografie cu privire la subiectul tratat, mai ales în condițiile în care am sesizat deschiderea venită din partea tuturor reprezentanților etniilor studiate. Am remarcat dorința acestora de a-și cunoaște istoria și de a o face cunoscută și altora la nivel local, dar și național.

Cele șapte etnii prezentate în această lucrare își au, fiecare în parte, specificul și istoria lor în calitate de locuitori ai orașului Pitești în secolul al XIX-lea. Sosirea și mai ales stabilirea lor în acest oraș s-au petrecut în perioade diferite și din motive diverse. De altfel, toate popoarele au în componența lor un număr de alogeni din țări vecine sau îndepărtate, deplasarea lor având cauze economice, politice sau religioase. Etnicii mai numeroși și-au construit comunități aparte, conducându-se după reguli specifice, conviețuind cu etnia majoritară, dar și cu alți minoritari. În schimb, cei care au fost puțini ca număr, neputând constitui o comunitate aparte, etnică sau religioasă, cu timpul s-au „topit” în rândul majoritarilor.

THE MINISTRY OF EDUCATION
'VALAHIA' UNIVERSITY OF TÂRGOVIȘTE
IOSUD– DOCTORAL SCHOOL OF ECONOMIC AND HUMANITIES STUDIES
AREA OF STUDY: *HUMANITIES*
FIELD: *HISTORY*

DOCTORAL THESIS

PhD SUPERVISOR,

Prof. Dr. Habil. Silviu-Marian MILOIU

Doctoral Candidate,

Mioara NIȚU (Burlușanu)

TÂRGOVIȘTE

2022

THE MINISTRY OF EDUCATION
'VALAHIA' UNIVERSITY OF TÂRGOVIȘTE
IOSUD– DOCTORAL SCHOOL OF ECONOMIC AND HUMANITIES STUDIES
AREA OF STUDY: *HUMANITIES*
FIELD: *HISTORY*

ETHNIC MINORITY GROUPS IN PITESTI IN THE NINETEENTH CENTURY

**PhD SUPERVISOR,
Prof. Dr. Habil. Silviu MILOIU**

**Doctoral Candidate,
Mioara NIȚU (Burlușanu)**

**TÂRGOVIȘTE
2022**

CONTENTS

GLOSSARY	7
List of abbreviations	11
List of tables	12
List of annexes	15
INTRODUCTION	17
1. Research issues	17
2. Theory and research methods	21
3. Previous research	28
4. Documentary sources	32
5. Research structure	35
CHAPTER I.	38
ETHNIC AND RELIGIOUS DIVERSITY IN PITEȘTI, DURING THE NINETEENTH CENTURY: ARMENIANS, JEWS, GERMANS, HUNGARIANS	38
I.1. Armenian ethnicity	38
I.1.1. The first Armenians in Pitesti	45
I.1.2. The documented mention of the Armenians in Pitești	47
I.1.3. The Gregorian Church	53
I.1.4. School among the Armenian Ethnics	66
Conclusions	67
I.2. Jewish (Israeli) ethnicity	68
I.2.1. Intrusion of the Jews in the Romanian territories	72
I.2.2. The first Jews in Pitești	74
I.2.2.1. Census of 1834	76
I.2.2.2. Census of 1836	79
I.2.2.3. Census of 1838	82
I.2.2.4. The evolution of the Israelite community in Pitesti, according to the Patent Claims of 1860	85
I.2.3. Pitesti Synagogue	89
I.2.4. Trusteeship	91

I.2.5. The Israeli school	96
Conclusions	102
I.3. German ethnicity	103
I.3.1. Transylvanian Saxon colonization southwards of the Carpathians	103
I.3.2. The presence of German minorities in Pitești	108
I.3.3. Evangelical Lutheran Church	116
I.3.4. Lutheran School	119
Conclusions	125
I.4. Magyar (Hungarian) ethnicity)	126
I.4.1. The Hungarians in Pitești	132
I.4.2. Hungarian-Reformed (Calvinist) Church	139
I.4.3. Hungarian school	146
Conclusions	152
CHAPTER II	154
ETHNIC MINORITIES OF THE ORTHODOX FAITH IN PITEȘTI DURING THE NINETEENTH CENTURY: BULGARIANS AND GREEKS	154
II.1. Refugee Bulgarians	154
II.1.1. Bulgarian ethnics from Pitesti in the censuses of 1811 and 1820	156
II.1.2. Refugees of any ethnicity, recorded in the town between 1833 and 1834 ...	166
II.1.3. Bulgarian ethnics in the census of 1838	183
II.1.4. Records of the patent ethnics of Pitești in 1860	186
II.1.5. The ethnic groups in Pitești and their occupations mentioned in the Aprilie 1890 census	187
II.1.6. The church and the school among the Bulgarian ethnic group in Pitești ...	189
Conclusions	190
II.2. Greek ethnic minority	191
II.2.1. Greek ethnics in the Romanian territories	198
II.2.2. The first Greeks in Pitești	198
II.2.3. The census of the ethnic Greeks from 1838, in colors	200
II.2.4. Claims of Greek patents in Pitesti made in 1860	204
II.2.5. Electoral rolls with Greek ethnics, for the 3 colleges, drawn up by the Mayor Hall in 1879	209
II.2.6. Church among the Greek ethnics	213

II.2.7. Greek school and ethnics	215
II.2.8. Donations to the community of Pitești town	218
Conclusions	223
CHAPTER III	225
FROM EMANCIPATION TO INTEGRATION: ROMA / ROMANI	
(GYPSY) ETHNIC MINORITY OF PITEȘTI	225
III.1. Migration of the Romani people	225
III.2. Two ethnonyms: Romani or Gypsies - the history of this misunderstanding	227
III.3. The first legislative amendments in the Romani status	230
III.4. Categories of Romani	231
III.4.1. Royal (state) slaves	232
III.4.2. Noble slaves (of private individuals)	233
III.4.3. Monastic slaves (of monasteries, of the mitropoly, of thebishoprics, of the churches)	234
III.4.4. Nomadic gypsies	234
III.5. Romani settlement in Pitești	238
III.6. Romani liberation	260
III.6.1. Liberation of state slaves from Wallachia in 1843	261
III.6.2. Liberation of church slaves from Wallachia in 1847	262
III.6.3. Abolition of bondage for the private Gypsies	264
Conclusions	267
CHAPTER IV	269
THE RELATIONS BETWEEN THE PITEȘTI ETHNIC GROUPS	
AND THE OFFICIALS	269
IV.1. Relations between ethnic groups in Pitești	270
IV.2. Gratitude of the Mayor Hall towards the donors	271
IV.3. Ethnic groups relations with local authorities	272
IV.4. 'St. Peter and Paul' Catholic Church. The fruit of collaboration between the ethnic minorities of the community	290
IV.4.1. Brief history of the Catholic communities southwards of the Carpathians	290
IV.4.2. The Catholic community in Pitești	297

IV.4.3. Building the Catholic Church	301
IV.4.4. Catholic Community Cemetery	305
IV.4.5. Catholic School	308
Conclusions	310
CONCLUSIONS	312
BIBLIOGRAPHY	326
The ethnic groups in Pitești in the 19th century: temporary exhibition project at the Argeș County Museum	342
Annexes	391

- Abstract -

In the monographic paper entitled '*Minority ethnic groups in Pitesti in the nineteenth century*', we will highlight the importance and share of these ethnic groups in this town of Argeș, one of the most important towns in the southern part of the Carpathians. I paid special attention to all ethnic minorities in Pitesti, each being part of a social structure that places the minorities in a certain niche, which helps them differentiate themselves from the majority group in terms of ethnicity, culture and specific way of life. The analysis of these particularities of the Arges minorities both in terms of the mechanisms for maintaining the identity and the relations with the majority or with other minorities is absolutely necessary for understanding the ethnic identities and the evolution of such fact at national level.

In the case of each of the ethnic groups analyzed, we opted for an identification of the origin of such community in Pitesti, which sometimes descends before 1801, emphasizing the role of that minority in the 19th century. As it will be seen, this option is well motivated by the fact that it helps us to understand the reasons for emigration and provides a better understanding of the general framework in which this complex fact took place, being present throughout the Romanian territory.

I opted for this research topic, given that the issue of ethnic minorities in Pitesti during the reference period still remains an almost new historiographical topic. This topic of the ethnic groups in Pitești was less in the attention of the researchers and that is why there are few reference works. We did not limit ourselves to historical and demographic analyzes of the minority ethnic groups, in their classical form, but we tried to highlight the relations of minority ethnic groups with the majority population, as well as how the social connections were established. We set out to examine, by virtue of the documents studied, the integration of ethnic minorities in the majority community, their demographic dynamics, establishment of institutions meant to maintain and enhance their identity, such as churches and schools and, last but not least, the influences exercised by them over the town.

We took into account the life of the ethnic communities and their confessional churches, but also the issue of confessional primary education, belonging to each ethnic group established in Pitești in the set chronological period. The presence of ethnic minorities was spotted in the town, as well as their material, spiritual and cultural influences expressed through numerous places of worship, schools and specific values.

Our goal was, therefore, to reconstruct a true picture of the life and evolution of the community “triad”, church and school in this area of the country, in the chosen time segment, also highlighting the concern of minority communities who lived in this geographical area, along with the Romanian population, where they built their own institutions.

Given the novelty of the research, one method I used was the critical and careful analysis of the historical sources used throughout the paper. The use of this method faced a number of difficulties, due to the fact that some documents are written in Romanian, with Cyrillic words, often indecipherable. Referring to the topic analyzed, an example is the elaboration of the censuses (1811, 1820, 1838) at the disposal of the central authorities, in collaboration with the Russian ones, having a fiscal purpose. The consequences of issuing these documents were crucial for the local administration, because a large number of residents were passed among those who paid patent or poll tax, as appropriate.

Another research method used was the comparative method. The censuses drawn up at different time intervals were compared to help us identify ethnicities and find out as much information as possible about each family. We also took into account to establish the number of ethnic minorities and their degree of involvement within the civil society, as well as the countries where they come from, which is difficult to specify, as it is not documented.

The analysis of the censuses was a rather laborious approach, due to the fact that, in the Censuses of 1811 and 1820, the ethnicity of the merchants is not specified, although for some of them, it can be determined by the baptismal (family) name and especially by place of origin which accompanies the names of many merchants, including those from the south of the Danube.

When we talk about the social life of ethnic groups, we must mention that it has not always been stable and quiet and there are factors that have strained interethnic relations. One of these factors is stereotyping. As the Lithuanian philosopher Leonidas Donskis asserts, stereotypes are 'quasi-empirical generalizations, which arise spontaneously and which, once established in our minds, are almost impossible to change in the light of later experiences', which are often harmless, but when they lead to polarization, they can have harmful consequences on the relationship between the majority and the minority³.

From a structural point of view, the paper proposes four major directions of research. Given the fact Pitești is a multiethnic town, inhabited by various ethnic groups, more or less

---

³ Extensively, at Leonidas Donskis, *Forms of Hate: the Haunted Imagination of Modern Philosophy and Literature*, Cetatea de Scaun Publishing House, Târgoviște, 2013.

numerous, I chose to study only those ethnic groups that formed true ethnic communities in the town. These were the ones who left their mark on the town by setting up churches, schools, governing institutions, professional and cultural associations and were actively involved in political and social life, donating various goods, buildings or sums of money to the community of Argeş.

The seven ethnic communities studied were not randomly grouped, but according to certain reasons that distinguish or resemble them. Thus, in the first part, the ethnic groups were grouped according to their ethnic and confessional diversity, and in the second part, according to their ethnic diversity, but having in common the same confession as that of the ethnic majority: Orthodoxy. The third direction treats individually an ethnic group different from the others by its statute and course in history and, at the same time, it lacks its own state expression. In the last part, we tried to highlight both the relations between the ethnic groups in Piteşti and the officials, as well as the interethnic ones. Further, we present in detail the organization of the four chapters.

The first research direction, entitled *Ethnic and denominational diversity in Piteşti during the 19th century: Armenians, Jews, Germans, Hungarians*, is related to the minority ethnic groups in Piteşti, which had different denominations: Armenian, Israeli, Calvinist and Lutheran. This first chapter is structured, in its turn, in four subchapters, each subchapter representing an ethnic group: Armenian, Jewish, German and Hungarian. The chapter presents the context and causes of the migration of these ethnic groups, in the above-mentioned time interval, with special emphasis on the confessional, social and cultural life. The educational side was not neglected either, in this sense using a series of sources that highlighted the schools of the communities established by the care of the churches of each ethnic group. This chapter also highlights certain personalities among the minority ethnic groups that have marked the life of Pitesti town in all respects.

Dealing with trade, the Armenians from Piteşti were in a continuous movement and the number of those permanently settled in the town changed from one period to another. Thus, if in 1880 there were 34 families, 14 family men were registered in 1887. Their number increased to 32 families in 1892. Their share increased even more in the early twentieth century when 45 family men were reviewed.

The small number of Armenians living in Pitesti was due to the fact that they did not have a church of their own in the town, being forced to travel to Bucharest for religious events, whether they were marriages, baptisms or funerals. After receiving permission to build a church in Pitesti (1857) and after the building of the worship place (1858), the number of

Armenians who settled permanently in the town increased. This is demonstrated by the electoral rolls from 1882 with the voters from Pitești, among them being Armenians with the right to vote, mentioned in the paper.

The Armenian Apostolic Church «St. Garabet» was built in the middle of the 19th century, when the Armenian ethnic group of Pitești reached a noticeable presence among the inhabitants of the town. The oral tradition records that the ruler of Wallachia himself, Barbu Știrbei (1849-1853) would then have asked the mayor of Pitești 'to lay, in his name, the first cornerstone'⁴.

Another ethnic group that contributed to the establishment of the multicultural profile of the Argeș area and, implicitly of the Romanian one, was the Jewish one. At first, most Jews were unsteady in the town, which led the Department of the Interior to constantly order local officials to compile censuses detailing as much information as possible about each individual. Some censuses are incomplete because they were made on the basis of their own statements and sometimes essential information lacks to fully reconstruct the condition of the Jewish community. Others are quite comprehensive and have helped us not only to identify them, but also to find out details about them, which data were inserted in the paper.

Pitești, located at the crossroads of some important trade routes, benefited by the intense trade exercised by the Germans. However, documents attesting their presence in Pitești appeared late. The census of 1838 mentions 15 people who were engaged in various trades: belt maker, carpenter, tinsmith, tailor, hatter, all of them being foreign vassals. Although there was a religious diversity among ethnic Germans, some were Catholics, others Lutherans, and even Calvinist Reformed, but this did not stop the Lutheran community from building a place of worship in the town. For this reason, the reformed evangelical community undertook all the actions of the administrative and religious officials, obtaining approval in 1863.

The privileges granted by some rulers of Wallachia attracted, as natural, foreign inhabitants from elsewhere, including Hungarians. From the materials analyzed, more precisely the censuses of 1811, 1820, and 1836, it does not appear that the Hungarians were inhabitants of the town at the dates mentioned above. Only later, in the census of 1838, the first Hungarians appear in the town: a plowman with his wife, who lived on rent and two young men, mentioned as servants. Over time, the number of those temporarily settled in the

---

⁴ Grigore Constantinescu, *Pitești Modern Medieval Ensemble*, <https://en.calameo.com/read/00121817145c11bdc71c3>, accessed on December 13, 2020.

town increased, but having no place of Catholic or Reformed worship, they resorted to the Metropolis of Wallachia to allow them build a church or a school. As in the case of the German ethnic group, the priest of the Calvinist Reformed Church was also assigned to "keep" a school where children would receive moral and social education.

A second direction of research, called *Ethnic Minorities of the Orthodox Confession in Pitesti during the Nineteenth Century: Bulgarians and Greeks* was also structured in two subchapters. Each ethnic group was detailed in a subchapter, highlighting the particularities of each of them: the refugee Bulgarians and the Greek ethnic group. These two ethnic groups were grouped in the present second chapter because, beyond the linguistic, cultural differences and the areas of origin, they have in common an essential matter of their life, namely the Orthodox denomination.

Most of the South Danube inhabitants moved to the Principalities as a result of the Austro-Russian-Turkish wars, in which, some of them participated as volunteers on the Russian side. Fearing revenge on the Turks, the Bulgarian and Serbian volunteers did not return to their places of origin. The analysis of the censuses reveals a constant increase in the number of Bulgarian refugees, as their situation becomes increasingly hard, as a result of the wars mentioned above. Their presence in the town of Pitesti is mentioned in two censuses, drawn up in 1811 and 1820, compiled by the Russian military authorities in collaboration with the local ones, for fiscal reasons.

Another ethnic minority forced to flee Turkish repression was the Greek one. The Greek minority integrated very well in the society of Pitesti, some members standing out through their generosity for the general weal. It is worthy of note the actions of some important representatives of this minority who have remained in the local collective memory: Ioan Mavrodolu, Paraschiva Ștefu Nicolau, Theodor Naum, Ion Nicolopol, Maria I. Dimitriu Teiuleanu and Dumitru N. Caramitru.

The third chapter, entitled *From emancipation to integration: Roma / Romani (Gypsy) ethnic minority of Pitesti* is reserved exclusively for the Romani people because they had a special status: their origins are not fully known, in this respect, the historians having split opinions; it was the only ethnic group that had the status of slaves (similar to slavery), belonging to the category of the disadvantaged, excluded. From this chapter structured, in its turn, into six subchapters, it is clear that in the early years of the nineteenth century, there were debates related to the issue of Roma slavery which led, over time, to significant legislative amendments. They changed the Romanian society, thus making it possible to abolish this status assimilated to slavery. From this study it is clear that the Roma were, from

the beginning, an enslaved population, their social condition was that of slaves and they were divided according to belonging to their masters: royal, boyar and monastic slaves.

The fourth issue considered, generated a study of interethnic relations at the local level, which highlights the involvement of ethnic minorities in the economic, social and cultural life of Pitesti. In this chapter, entitled *Relations between ethnic groups in Pitesti with the officials*, we shed light on interethnic relations, analyzing the good coexistence between ethnic groups, but also the relationship of ethnic groups with the local administration. The chapter, structured in four subchapters, also approached the confessional side, especially since the Catholic Church is the fruit of the good relations of the many ethnic groups of the Catholic religion.

Highlighting the information presented in this paper is crucial. In this regard, we proposed, as a way of disseminating information, to hold a temporary exhibition at the Argeş County Museum, in partnership with the 'Valahia' University of Târgovişte. Thus, the exhibition will have a theme strictly related to the ethnic groups in Pitesti, giving us an image of how the subject is perceived primarily by the town community. This exhibition is also a way to improve the research for the general public.

In this paper, I have tried to analyze the history of minority communities in Pitesti, a dynamic town of this period, as well as the relationships established locally between different ethnic groups that coexisted in the town, highlighting the ability of each of them to preserve its identity in relation to the others, during a chronological interval of the nineteenth century. This paper is an attempt to present aspects of local history still unexplored, especially since the ethnic minorities studied represented true communities whose imprints are still visible in the town nowadays. Our goal was to fill a gap in historiography on the subject dealt with, especially given that we noticed the openness of all representatives of the ethnic groups studied. I noticed their desire to know their history and to make it known to others, both locally and nationally.

The seven ethnic groups presented in this paper each have their own specificity and history as inhabitants of the town of Pitesti during the nineteenth century. Their arrival and especially their settlement in this town took place at different times and for different reasons. In fact, all peoples have a number of foreigners from neighboring or distant countries, their displacement having economic, political or religious causes. Larger ethnic groups have built their separate communities, guiding themselves by specific rules, coexisting with the majority ethnic group, but also with other minorities. Instead, those who were few in number, being

unable to form a separate community of an ethnic or religious nature, 'melted' among the majority in the course of time.